

การจัดการศึกษาแบบผสมผสานในบริบทของประเทศไทย

HYBRID EDUCATIONAL MANAGEMENT IN THE CONTEXT OF THAILAND

วิกานดา ใหม่เพย

Vikanda Maifaey

มหาวิทยาลัยแม่โจ้-แพร่ เฉลิมพระเกียรติ

Maejo University-Phrae Chalerm Prakiat

Received: May 19, 2021 / Revised: August 24, 2021 / Accepted: September 3, 2021

บทคัดย่อ

ภายใต้บริบทของประเทศไทยที่ยังประสบปัญหาความเหลื่อมล้ำของการเข้าถึงการศึกษา ในขณะที่ต้องเผชิญกับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงที่เป็นความท้าทายในด้านต่าง ๆ อาทิ การก้าวเข้าสู่โลกยุคดิจิทัล บทบาทของสถาบันการศึกษาต่างไปจากอดีต การศึกษาไทยจึงควรมุ่งเน้นจัดการด้วยรูปแบบผสมผสาน ประกอบด้วยระบบการศึกษาแบบผสมผสาน ห้องเรียนแบบผสมผสาน สิ่งสนับสนุนการเรียนการสอนแบบผสมผสาน ตลอดจนถึงเทคนิคการเรียนการสอน และการประเมินผลการเรียนรู้แบบผสมผสาน เพื่อลดช่องว่างในการเข้าถึงการศึกษาสำหรับผู้เรียนบางกลุ่มในสังคมไทยให้ได้มากที่สุด ตามเป้าหมายการพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่เป็นไปในทิศทางเดียวกันกับประชาคมโลก โดยหน่วยงานทุกภาคส่วนซึ่งมีบทบาทสำคัญในการให้การศึกษาควรเริ่มจากการปรับฐานคิดในเรื่องค่านิยมต่อการศึกษา การเรียนรู้ และบทบาทหน้าที่ในการจัดการศึกษาเพื่อรองรับการจัดการศึกษาแบบผสมผสาน

คำสำคัญ: การจัดการศึกษา การศึกษาแบบผสมผสาน บริบทของประเทศไทย

Abstract

Under the context of Thailand that still faces the inequality of access to education while facing with changing situations that are the challenge in various fields such as entering to the digital world, and the roles of educational institutions being different from the past, Thai education should focus on a hybrid management approach consisting of hybrid education system, hybrid classroom, hybrid teaching and learning supports as well as hybrid teaching techniques and learning evaluation in order to reduce the gap in the access to education for certain groups of learners in Thai society as much as possible in accordance to quality education development goal in the same direction as that of the global community. The work agencies in all sectors that play an important role in the provision of education should begin by rethinking the values towards education, learning, roles and responsibilities in educational management to support hybrid educational management.

Keywords: Educational Management, Hybrid Education, Context of Thailand

บทนำ

การพัฒนาคุณภาพการศึกษาเป็นเป้าหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืนข้อที่ 4 จากทั้งหมด 17 ข้อ (Sustainable Development Goals 4: SDG 4) ซึ่งองค์การสหประชาชาติ (United Nations Thailand: UN) ได้เผยแพร่ตามที่ประชาคมโลกตกลงร่วมกันเพื่อเป็นกรอบการดำเนินงานด้านการพัฒนาที่ยั่งยืนในระยะ 15 ปี (พ.ศ. 2559-2573) โดยเป้าหมายข้อที่ 4 นั้นได้มุ่งเน้นให้ทุกคนได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างครอบคลุม เท่าเทียม เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิต อย่างไรก็ตามภายใต้บริบทของประเทศไทยยังพบว่าโอกาสในการเข้าถึงการศึกษายังเป็นข้อจำกัดหนึ่งของการพัฒนา ในขณะที่ต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงที่ท้าทายในหลายมิติ

ดังนั้นการจัดการศึกษาเพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายคุณภาพการศึกษาดังกล่าวแล้วนั้นจะต้องมีความเหมาะสมกับบริบทของประเทศไทย และสนับสนุนการเรียนรู้เพื่อให้มนุษย์สามารถดำรงอยู่ในโลกปัจจุบันและอนาคตได้อย่างเท่าเทียมและเท่าทัน (Research Institute for Educational Equality, 2020; United Nations Thailand, 2022)

การจัดการศึกษาแบบผสมผสาน (Hybrid Educational Management) จึงเป็นทางออกหนึ่งที่จะสามารถลดช่องว่างของโอกาสในการเข้าถึงการศึกษาและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาของคนไทยให้เกิดความเสมอภาคซึ่งประกอบด้วย ระบบการศึกษาระบบผสมผสาน ห้องเรียนแบบผสมผสาน สิ่งสนับสนุนการเรียนการสอนแบบผสมผสาน ตลอดถึงกิจกรรมการเรียนรู้และการประเมินผลการเรียนรู้แบบผสมผสาน โดยหน่วยงานทุกภาคส่วนซึ่งมีบทบาทสำคัญในการให้การศึกษาคควรเริ่มจากการปรับฐานคิดเพื่อรองรับการจัดการศึกษาแบบผสมผสานในเรื่องค่านิยมต่อการศึกษา การเรียนรู้ และบทบาทหน้าที่ในการจัดการศึกษา

ความท้าทายต่อการพัฒนาการศึกษาของไทย

การเปลี่ยนแปลงของโลกในทุกมิตินั้นถือเป็นความท้าทายต่อการพัฒนาการศึกษาของไทยให้มีคุณภาพตามเป้าหมายการศึกษาของประชาคมโลก ไม่ว่าจะเป็นการเปลี่ยนแปลงสู่โลกยุคดิจิทัล ค่านิยมต่อการศึกษา โอกาสในการเข้าถึงการศึกษาและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาของไทย ทำให้ต้องปรับเปลี่ยนการจัดการศึกษาให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงและเหมาะสมกับบริบทของประเทศไทย

การเข้าสู่ยุคดิจิทัล

โลกกำลังเข้าสู่ยุคดิจิทัลด้วยความก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีที่ส่งผลให้การแข่งขันทางเศรษฐกิจ ทั้งด้านการผลิต การคมนาคมขนส่ง การสื่อสารในอนาคตต้องการแรงงานที่มีทักษะในการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถทำในสิ่งที่ปัญญาประดิษฐ์หรือ AI (Artificial Intelligence) ไม่สามารถทำได้ ความทันสมัยของเทคโนโลยีสารสนเทศ การติดต่อสื่อสาร และการคมนาคมทำให้ทุกพื้นที่ของโลกถูกเชื่อมโยงกัน ประชากรทุกมุมโลกจึงได้รับข้อมูลข่าวสาร ความเคลื่อนไหวต่าง ๆ ไปพร้อมกัน จนเทคโนโลยีที่เรียกสั้น ๆ ว่า AI ถูกกำหนดบทบาทแห่งอนาคตในฐานะคู่แข่งสำคัญของมนุษย์ในการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจ โดยการเป็นแรงงานอัจฉริยะที่เข้ามาทดแทนแรงงานคน การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาศักยภาพมนุษย์ให้มีความพร้อมสำหรับอนาคตจึงเป็นบทบาทสำคัญของสถาบันการศึกษาที่ต้องจัดการเพื่อให้คนทุกกลุ่มมีความพร้อมทั้งความสามารถและทักษะสำหรับดำรงชีวิตอยู่ในโลกอนาคตอันใกล้ เป็นความท้าทายสำหรับประเทศไทยที่ต้องพยายามทำให้หลุดจากกรอบความไม่เสมอภาคทางการศึกษา

บทบาทของสถาบันการศึกษา

ในอดีตบทบาทในการให้การศึกษาคือของสถาบันการศึกษาเป็นหลัก ทำให้พฤติกรรมของคนส่วนใหญ่มาจากการฝึกฝนและปลูกฝังของสถาบัน

การศึกษา แต่ในปัจจุบัน สถาบันการศึกษาไม่ได้เป็นสถาบันหลักในการพัฒนาคนเหมือนเดิมเพราะคนได้เปลี่ยนรูปแบบและวิธีการแสวงหาความรู้เพื่อเอาตัวรอดในสังคมโดยพึ่งพาสถาบันการศึกษาน้อยลงหรือแทบจะไม่ให้ความสำคัญกับสถาบันการศึกษาเลย (Srinon, 2019)

ทั้งนี้เนื่องมาจากความทันสมัยของเทคโนโลยีการติดต่อสื่อสาร ทำให้มนุษย์ทุกคนสามารถรับรู้ข้อมูลข่าวสารในทุก ๆ ด้าน รวมถึงการเรียนรู้ในหลักสูตร การเข้ารับการศึกษาอบรมและพัฒนา ตลอดถึงการค้นหาช่องทางในการประกอบอาชีพผ่านระบบออนไลน์ได้เองอย่างอิสระ มนุษย์ในปัจจุบันและอนาคตจึงมีแนวโน้มที่จะพึ่งพาสถาบันการศึกษาเพื่อใช้ปริญญาบัตรประกอบการทำงานทำในรูปแบบเดิมลดลงไปทุกขณะ ดังนั้นการจัดการศึกษาในปัจจุบันและอนาคตจึงควรรองรับความต้องการเรียนรู้สำหรับคนทุกกลุ่ม ในหลากหลายรูปแบบผสมผสานกัน นอกเหนือไปจากการพัฒนาหลักสูตรต่าง ๆ ของสถาบันการศึกษาในปัจจุบัน

การเข้าถึงการศึกษาของคนไทย

ความเหลื่อมล้ำของโอกาสการเข้าถึงการศึกษาไทยเป็นโจทย์ใหญ่ที่เผชิญและแก้ไขปัญหามาอย่างยาวนานและต่อเนื่อง Office of the Basic Education Commission (2021) รายงานผลการคัดกรองนักเรียนทุนเสมอภาค หรือนักเรียนกลุ่มยากจนพิเศษซึ่งครอบครัวมีรายได้เฉลี่ย 1,200 บาทต่อคนต่อเดือน ในพื้นที่ 29 จังหวัดในประเทศไทย ได้รับเงินอุดหนุนจากกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) ภาคเรียนที่ 1/2564 จำนวน 1,302,968 คน เพิ่มขึ้น 10% จากภาคเรียนที่ 2/2563 สะท้อนถึงความเหลื่อมล้ำที่ส่งผลกระทบต่อโอกาสทางการศึกษาของนักเรียนไทย

นอกจากนั้นการใช้เทคโนโลยีเพื่อพัฒนาการศึกษาสำหรับประเทศที่พัฒนาแล้วถือเป็นความท้าทายในการสร้างสังคมอัจฉริยะเพื่อการแข่งขันทางเศรษฐกิจบนเวทีโลก โดยมีพื้นฐานของสังคมที่มีความ

เท่าเทียม แต่สำหรับประเทศไทยแม้แต่การจัดการศึกษาในห้องเรียนปกติยังมีความเหลื่อมล้ำในหลาย ๆ ด้าน อาทิ บุคลากร และสิ่งสนับสนุนการเรียนการสอน ซึ่งกระทบถึงผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ Thailand Development Research Institute (2020) รายงานว่าในปี 2561 มีเพียงร้อยละ 21 ของครัวเรือนไทยที่มีคอมพิวเตอร์ ซึ่งต่ำกว่าค่าเฉลี่ยโลกคือร้อยละ 49 และต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศกำลังพัฒนาที่ร้อยละ 38 Yuvabachana Foundation (2020) ระบุว่า การเรียนออนไลน์มีข้อจำกัดมากมายสำหรับเด็กไทยในครอบครัวที่มีฐานะยากจน เสียเปรียบเพราะไม่มีอุปกรณ์ดิจิทัลที่บ้านรวมถึงระบบสัญญาณอินเทอร์เน็ต นอกจากนี้ในปี 2564 ยังพบว่า มีนักเรียนทุนเสมอภาคจากครอบครัวยากจนพิเศษในพื้นที่ 29 จังหวัด จำนวน 271,888 คน ประสบปัญหาการเรียนเนื่องจากครัวเรือนไม่มีไฟฟ้า โทรทัศน์ และคอมพิวเตอร์ คิดเป็นร้อยละ 87.94 (309,160 คน) และคิดเป็นร้อยละ 11.12 ของนักเรียนทั้งหมด 2,444,512 คน (Office of the Basic Education Commission, 2021)

ในขณะที่ทุกประเทศทั่วโลกกำลังเผชิญกับโรคอุบัติใหม่ที่เรียกกันสั้น ๆ ว่า โควิด 19 ทำให้ทุกคนต้องเว้นระยะห่างกันตามมาตรการ แต่ทว่ามนุษย์เป็นสัตว์สังคมที่ต้องมีปฏิสัมพันธ์กันในกิจกรรมของชีวิต นั่นก็หมายถึง เทคโนโลยียิ่งทวีความสำคัญและจำเป็นมากขึ้นในการดำรงชีวิตแต่ละวันของมนุษย์ ทั้งด้านการติดต่อสื่อสาร การทำงานและการศึกษา ในทุกระดับ กิจกรรมการเรียนการสอนของสถานศึกษาทุกระดับจึงต้องดำเนินการผ่านระบบออนไลน์ แต่พบว่า เป็นปัญหากับเด็กอีกหลายกลุ่มที่ไม่พร้อมด้านเทคโนโลยีซึ่งเป็นผลพวงจากเศรษฐกิจ โอกาสในการเข้าถึงการศึกษาและเทคโนโลยีทางการศึกษาของคนไทยจึงเป็นโจทย์ใหญ่ที่ยังแก้ไขไม่จบ เพราะมีเด็กบางกลุ่มไม่สามารถเข้าถึงการศึกษาขั้นพื้นฐาน เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาอย่างไม่พร้อมและไม่มีความเหมาะสมอีกทั้งความไม่เท่าเทียมกันของคุณภาพการจัดการศึกษายังมีปรากฏ จึงไม่น่าแปลกใจที่ปัญหาดังกล่าว

ได้ส่งผลกระทบต่อโอกาสทางเศรษฐกิจคือ การประกอบอาชีพทำให้เกิดช่องว่างของรายได้และคุณภาพชีวิตที่แตกต่างกัน ซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญของปัญหาสังคมด้านอื่น ๆ ที่ดำเนินอย่างเป็นวัฏจักร

การจัดการศึกษาแบบผสมผสานในบริบทของประเทศไทย

คำว่า ผสมผสาน มาจากไฮบริด (Hybrid) แปลตามรูปศัพท์ หมายถึง ลูกผสม เป็นคำที่ใช้แพร่หลายในด้านเทคโนโลยีของยานพาหนะ (Hybrid Vehicle: HV) ที่แสดงถึงทางเลือกในการใช้พลังงานของยานพาหนะได้หลายรูปแบบซึ่งก่อให้เกิดความประหยัด ปัจจุบันคำว่า ผสมผสาน ได้ถูกนำมาใช้ในวงการศึกษาเพื่อสื่อให้เห็นถึงทางเลือกในการจัดการศึกษาให้เหมาะสมกับสถานการณ์ (Cambridge Dictionary, 2022) อย่างไรก็ตามความหมายของการเรียนแบบผสมผสานในปัจจุบันหมายถึง การผสมผสานระหว่างการเรียนในชั้นเรียน (Onsite Learning) กับการเรียนผ่านเทคโนโลยีต่าง ๆ (Online Learning) เท่านั้น ซึ่งยังไม่สามารถครอบคลุมความต้องการของผู้เรียนไทยทุกกลุ่มได้ โดยเฉพาะกลุ่มที่ประสบปัญหาทางเศรษฐกิจทำให้ขาดโอกาสในการเข้าถึงการศึกษาและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

ในทฤษฎีของนักปฏิรูปการศึกษาหลายท่าน อาทิ เปาโล แพร์ ผู้เขียนเรื่อง การศึกษาของผู้ที่ถูกกดขี่ (Pedagogy of Oppressed) อีวาน อีลิช ผู้เขียนเรื่อง โรงเรียนตายแล้ว (Deschooling Society) และโพร์ ผู้เขียนเรื่อง การเรียนรู้ที่จะเป็น (Learning to be) ให้กับองค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ หรือ United Nations Educational Scientific and Cultural Organization (UNESCO) ได้เสนอแนวทางการปฏิรูประบบการศึกษาโดยการรวมการศึกษาในระบบและการศึกษานอกระบบเข้าด้วยกัน เพื่อให้คนสามารถเลือกศึกษาในช่วงเวลาต่าง ๆ ของชีวิตได้ตามความเหมาะสม เรียนรู้ได้ทุกเวลาทุกสถานที่ เพราะมนุษย์จำเป็นที่จะต้องเรียนรู้

ตลอดชีวิตเพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของของโลก ฟิลลิป คูมส์ ผู้เขียนหนังสือ The World Crisis in Education: The View from the Eighties ซึ่งชี้ให้เห็นว่ารูปแบบการศึกษาในระบบโรงเรียนของประเทศด้อยพัฒนาและประเทศกำลังพัฒนาไม่สามารถให้บริการประชาชนได้อย่างทั่วถึงทำให้เกิดวิกฤตทางการศึกษา เพราะประชาชนที่มีฐานะดีเท่านั้นที่มีโอกาสได้รับการศึกษา การศึกษาจึงไม่สามารถช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยเฉพาะผู้อยู่ในท้องถิ่นที่ห่างไกล (Thailand Knowledge Portal, 2012) จากสถานการณ์ด้านการศึกษาของไทยและทฤษฎีของนักปฏิรูปการศึกษาที่แสดงออกผ่านงานเขียนดังกล่าวข้างต้นได้ชี้ให้เห็นถึงความไม่เสมอภาคทางการศึกษาที่เกิดจากความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคม ส่งผลให้การศึกษาระบบเพียงอย่างเดียวไม่สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตให้กับประชาชนทุกคนได้อย่างเท่าเทียมกัน

ดังนั้นเพื่อสร้างความเสมอภาคและความเท่าเทียมกันด้านการศึกษาในบริบทของประเทศไทย ด้วยการจัดการศึกษาแบบผสมผสาน (Hybrid Educational Management) ควรประกอบด้วย การจัดการเรียนการสอนแบบผสมผสาน และการพัฒนาหลักสูตรแบบผสมผสาน โดยเริ่มจากการปรับฐานคิดด้านในเรื่อง ค่านิยมต่อการศึกษา การเรียนรู้ และบทบาทหน้าที่ในการจัดการศึกษา ทั้งนี้เพื่อให้ประชาชนทุกกลุ่มสามารถเรียนรู้ได้อย่างอิสระตามความต้องการ เป็นการช่วยสร้างความเสมอภาคทางการศึกษาให้กับประชาชนอีกหลายกลุ่มในประเทศไทยที่ยังขาดโอกาสให้มีความรู้และพัฒนาได้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลง

การปรับฐานคิดเพื่อรองรับการจัดการศึกษาแบบผสมผสาน

หน่วยงานทุกภาคส่วนที่มีบทบาทสำคัญในการจัดการศึกษาของไทย ควรเริ่มจากการปรับฐานคิดเพื่อให้เกิดความเข้าใจต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในปัจจุบันเรื่องค่านิยมต่อ

การศึกษา การเรียนรู้ และบทบาทหน้าที่ในการจัดการศึกษา เพื่อรองรับการจัดการศึกษาแบบ

ผสมผสานให้มีประสิทธิภาพ เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาตามเป้าหมายของประชาคมโลก (ภาพที่ 1)

ภาพที่ 1 การจัดการศึกษาแบบผสมผสานในบริบทของประเทศไทย

ค่านิยมต่อการศึกษา

การจัดการศึกษาเพื่อสร้างประสบการณ์การเรียนรู้สำหรับผู้เรียนในปัจจุบันนี้ ต้องมีความเข้าใจค่านิยมต่อการศึกษา พฤติกรรม และเป้าหมายการเรียนรู้ของผู้เรียนแต่ละกลุ่มในสังคม เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความสนใจและอยากเรียนรู้มากขึ้น เมื่อค่านิยมต่อการศึกษาเปลี่ยนโดยมีการพึ่งพาความรู้และทักษะจากสถาบันการศึกษาน้อยลง เพราะคนในปัจจุบันมีช่องทางการศึกษา เรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเองและพัฒนาอาชีพผ่านระบบออนไลน์มากขึ้น และมีค่านิยมในการประกอบอาชีพอิสระมากกว่าในอดีต

ดังนั้นสถาบันทางการศึกษาจึงควรปรับเปลี่ยนบทบาทใหม่จากการเรียนการสอนในระบบที่มีการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียนมาเป็นสถาบันที่ช่วยสร้างการเรียนรู้ เสริมทักษะและประสบการณ์ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างอิสระตามความต้องการ ผ่านหลายช่องทาง อาทิ Massive Open Online Courses

(MOOCs) ของมหาวิทยาลัยสแตนฟอร์ด มหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด และเอ็มไอที ประเทศสหรัฐอเมริกา ได้ทำการเปิดหลักสูตรสำหรับเรียนออนไลน์ให้ประชาชนทั่วโลกสามารถเข้าไปเรียนฟรีตั้งแต่ปี 2012 (National Science and Technology Development Agency, 2020) หลังจากนั้นมหาวิทยาลัยทั่วโลกกว่า 700 แห่งก็หันมาเปิดรายวิชาและหลักสูตรสำหรับเรียนออนไลน์มากขึ้น รวมถึงประเทศไทยซึ่งเป็นรูปแบบการเรียนที่รองรับผู้เรียนจำนวนมากโดยไม่จำกัดเพศ อายุ การศึกษา มีทั้งแบบให้บริการฟรีและเก็บค่าเรียน รายวิชาหรือหลักสูตร สามารถเรียนได้ทุกที่ทุกเวลาผ่านอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ เช่น สมาร์ทโฟน คอมพิวเตอร์ แท็บเล็ต โดยเรียนผ่านระบบออนไลน์ วิตทัศน์ และอาจมีแบบฝึกหัดทำแบบเรียน ปัจจุบันหลายสถาบันการศึกษาในประเทศไทยได้จัดการศึกษาในรูปแบบหลักสูตรระยะสั้น หรือหลักสูตรประกาศนียบัตร (Non-Degree) สำหรับผู้ที่ต้องการ

เสริมความรู้หรือทักษะในการประกอบอาชีพ ถือเป็น การปรับบทบาทใหม่ของสถาบันการศึกษาเพื่อรองรับ การเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยี ค่านิยมต่อการศึกษา และสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ในสังคม

การเรียนรู้

ไม่ว่าทักษะความสามารถของมนุษย์ที่สังคมโลก ต้องการจะเปลี่ยนแปลงไปเช่นใดก็ตาม ความเข้าใจถึง การเรียนรู้เพื่อนำไปใช้ในกระบวนการพัฒนาคนนั้น ยังคงอาศัยแนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้ของนักปฏิรูป การศึกษาที่มีชื่อเสียงในอดีต ได้แก่ แนวคิดเรื่องพื้นที่ รอยต่อพัฒนาการและการเสริมต่อการเรียนรู้ (Zone of Proximal Development) ของไวทือตสกี ทฤษฎี พัฒนาการทางสติปัญญา (Intellectual Development Theory) ของเพียเจต์ ทฤษฎีพหุปัญญา (Multiple Intelligences) ของโฮเวิร์ด การ์ดเนอร์ ทฤษฎีการเรียนรู้ ของบลูม (Bloom's Taxonomy) ทฤษฎียึดผู้เรียน เป็นศูนย์กลาง (Client Centered) ของโรเจอร์ ทฤษฎี การสร้างความรู้โดยผู้เรียน (Constructivist Theory) ประกอบด้วย แนวคิดคอนสตรัคติวิสต์เชิงปัญญา (Cognitive Constructivism) โดยเพียเจต์ และแนวคิด คอนสตรัคติวิสต์เชิงสังคม (Social Constructivism) โดยไวทือตสกี (Chatwirakhom, 2011; Funchian, 2020; The University of Tennessee Health Science Center, 2021)

แนวคิดและทฤษฎีของนักปฏิรูปการศึกษา ดังกล่าวในข้างต้นได้ชี้ให้เห็นว่า การเรียนรู้เพื่ออยู่ใน สังคมโลกทุกยุคสมัยนั้น ฐานคิดสำคัญสำหรับผู้สอน เป็นเรื่องสำคัญที่จะส่งผลต่อการออกแบบการเรียนรู้ และการสร้างประสบการณ์เพื่อผู้เรียนใช้ได้จริงใน ชีวิตประจำวัน ไม่ว่าจะผู้เรียนจะประกอบอาชีพใดใน สังคมก็ตาม ผู้สอนต้องเชื่อมั่นในความสามารถของ ผู้เรียนแต่ละบุคคล เน้นให้ผู้เรียนเลือกวิธีการเรียนเอง โดยผู้สอนมีหน้าที่ให้คำปรึกษาและช่วยเหลือ (Client Centered) เพราะผู้เรียนมีความสามารถทางปัญญาที่ แตกต่างกันหลายด้าน โดยมีรูปแบบการเรียนรู้ 9 ด้าน

ที่เหมาะสมกับความสามารถทางปัญญาแต่ละบุคคล (Multiple Intelligences) เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ 3 ด้าน ได้แก่ ด้านสติปัญญา ด้านร่างกาย และด้านจิตใจ (Bloom's Taxonomy) ผู้สอนมีหน้าที่เป็นผู้ร่วมมือ จัด ประสบการณ์การเรียนรู้สำหรับผู้เรียน (Intellectual Development Theory) ชี้แนะและให้ความช่วยเหลือ เป็นการเสริมต่อการเรียนรู้ที่จะทำให้ผู้เรียนมีระดับ พัฒนาการที่สูงกว่าพัฒนาการที่แท้จริงได้ (Zone of Proximal Development) ถือเป็น การสร้างความรู้ โดยตัวผู้เรียนจากการลงมือปฏิบัติ เรียกว่า Active Construct (Constructivist Theory)

บทบาทหน้าที่ในการจัดการศึกษาแบบ ผสมผสาน

บทบาทหน้าที่ในการให้การศึกษาเดิมคือ สถาบันการศึกษา มีหน้าที่เตรียมพร้อมเพื่อการ ประกอบอาชีพในตลาดแรงงาน ถึงแม้จะต่างด้วยระบบ และการจัดการเรียนการสอนแต่ยังคงติดกรอบการสอน ในชั้นเรียนที่มีครู อาจารย์ เป็นผู้ให้ความรู้และเสริมสร้าง ทักษะแก่ผู้เรียน แต่ในโลกยุคใหม่ความต้องการเรียนรู้ ไม่ใช่แค่ความรู้เพื่อนำไปใช้ในการทำงานเท่านั้น แต่ ยังมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาทักษะในการดำรงชีวิตได้ด้วย ตนเองในทุกสถานการณ์

การจัดการศึกษาในปัจจุบันนั้น สถาบันทางสังคม องค์กรภาคส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ครอบครั ว ชุมชน สถาบันการศึกษา ผู้ใช้บัณฑิต ผู้ประกอบการ รัฐบาลกลาง และรัฐบาลท้องถิ่น ฯลฯ ล้วนมีบทบาท สำคัญต่อการจัดการศึกษา โดยต้องเข้ามามีส่วนร่วมใน การพัฒนาหลักสูตร สร้างประสบการณ์และการเรียนรู้ ให้กับผู้เรียนทุกกลุ่มเรียนรู้จากการทำงาน (Work-based Learning) การเรียนรู้แบบใช้โครงงานเป็นฐาน (Project-based Learning) ถือเป็น การจัดการเรียนการสอนที่ สร้างทักษะที่จำเป็นในการทำงานและใช้ชีวิตจริง

ดังนั้นสถาบันทางสังคมไม่ว่าจะเป็นครอบครัว สถาบันการศึกษา และหน่วยงานทุกภาคส่วนต้อง ยอมรับว่าต่างก็มีบทบาทสำคัญในการที่จะช่วยให้

เด็กไทยค้นหาพลังศักยภาพซึ่งแตกต่างกัน และพยายามผลักดันให้เด็กไทยทำได้อย่างเต็มที่ ในที่สุดเด็กไทยจะเก่งขึ้น (Champates, 2015)

เป้าหมายการพัฒนาการศึกษา

เป้าหมายการศึกษาในสังคมไทยแต่เดิมคือการผลิตคนเพื่อป้อนเข้าสู่ตลาดแรงงาน หรือสายพานอุตสาหกรรม แต่ในปัจจุบันคุณภาพของการศึกษาที่ก่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนแก่สังคมนั้น ต้องมุ่งเน้นเรื่องการพัฒนาความเป็นมนุษย์ การพัฒนาพลเมืองให้มีคุณภาพเพื่อสร้างสังคมให้เข้มแข็ง นอกจากนี้การปรับกระบวนการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ สร้างหลักสูตรใหม่ที่เข้มแข็ง กระบวนการเรียนการสอนที่สามารถนำความรู้และทักษะที่ได้มาใช้ในชีวิตได้จริง และในขณะเดียวกันต้องมีสำนึกความเป็นพลเมืองที่ดี

Robinson (2017) นักปฏิรูปการศึกษาระดับโลกที่มีส่วนสำคัญในการผลักดันเพื่อปฏิรูปกรอบคิดการเรียนรู้ แนวคิดด้านการศึกษาในศตวรรษที่ 21 (Changing Education Paradigm) โดยเปลี่ยนระบบคิดในการจัดการศึกษาจากระบบโรงงานเพื่อเตรียมคนออกไปทำงานในสายพานการผลิตในยุคอุตสาหกรรมมาเป็นการเตรียมคนทำงานที่ใช้ความรู้ (Knowledge Workers) และพร้อมเรียนรู้ (Learning Person) ไม่ว่าจะประกอบอาชีพใด เป็นทักษะการเรียนรู้ (Learning Skills) สำหรับอนาคตเรียกว่า ทักษะชีวิต (Living Skills) คือ การเตรียมคนให้มีความสามารถที่จะเรียนรู้และสร้างความรู้ได้เอง เพื่อปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลง และอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข แนวคิดการศึกษาตลอดชีวิต (Lifelong Learning) จึงมีบทบาทสำคัญกับการพัฒนาการศึกษาทุกระบบและทุกรูปแบบทั้งในปัจจุบันและอนาคต

การศึกษาตลอดชีวิตตามคำอธิบายของคณะกรรมการนานาชาติว่าด้วยการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ซึ่งได้เสนอรายงานในหัวข้อ Learning: The Treasure Within ต่อ UNESCO เมื่อ ค.ศ. 1995 มีหลักสำคัญ 4 ประการ (The Four Pillars of Education) ได้แก่

1) การเรียนรู้เพื่อรู้ (Learning to Know) คือ การเรียนรู้เพื่อเข้าใจโลกอย่างลึกซึ้ง และความสลับซับซ้อนของโลก 2) การเรียนรู้เพื่อปฏิบัติได้จริง (Learning to Do) คือ การเรียนรู้ที่ช่วยให้บุคคลมีทักษะในการปฏิบัติงานและอยู่ในสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ 3) การเรียนรู้เพื่อการอยู่ร่วมกัน (Learning to Live Together) คือ การเรียนรู้ช่วยให้เข้าใจสิทธิเสรีภาพทางประชาธิปไตย ความแตกต่างทางวัฒนธรรม เคารพและเข้าใจในความสัมพันธ์ของมนุษย์ และสันติภาพของทุกระดับสังคม เพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข และ 4) การเรียนรู้เพื่อชีวิต (Learning to Be) คือ การเรียนรู้ทักษะด้านสังคมที่จะช่วยให้เข้าใจผู้อื่นและอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม (Rodrigues, 2021)

การพัฒนาหลักสูตรแบบผสมผสาน

ตามเป้าหมายการพัฒนาการศึกษาเพื่อให้ผู้เรียนสามารถที่จะเรียนรู้และสร้างการเรียนรู้ได้ด้วยตนเองในทุกบริบทของเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมนั้น หลักสูตรการศึกษาควรคำนึงถึงการทำให้ผู้เรียนทุกกลุ่มสามารถนำความรู้และทักษะที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน เป็นผู้มีแรงบันดาลใจที่จะเรียนรู้และสร้างความรู้เพิ่มเติม พัฒนาทักษะที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตในปัจจุบันและอนาคตได้ด้วยตนเอง ดังนั้น การพัฒนาหลักสูตรจึงควรมีเนื้อหาสำคัญในการส่งเสริมความเป็นมนุษย์ ทักษะการเรียนรู้ และแรงบันดาลใจในการเรียน ประกอบด้วย ความรู้เกี่ยวกับโลก การเงิน เศรษฐศาสตร์ ธุรกิจ และการเป็นผู้ประกอบการ การเป็นพลเมืองที่ดี สุขภาพและสิ่งแวดล้อม (Organisation for Economic Co-Operation and Development, 2008)

ทักษะที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 ถูกพัฒนาขึ้นจากองค์กรภายนอกการศึกษา ได้แก่ บริษัทแอปเปิล บริษัทไมโครซอฟท์ บริษัทวอลต์ดิสนีย์ องค์กรวิชาชีพระดับประเทศ และสำนักงานด้านการศึกษาในประเทศสหรัฐอเมริกา (Partnership for 21st Century Skills) เรียกย่อ ๆ ว่า เครือข่าย P21 ประกอบด้วย ทักษะ 3R ได้แก่ Reading, Writing,

and Arithmetics และ 4C ได้แก่ Critical Thinking, Communication, Collaboration, and Creativity (World Economic Forum, 2016; California Department of Education, 2021) ทั้งนี้เพื่อสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning)

Panich (2013) ได้มีบทบาทสำคัญในการผลักดันการพัฒนาการศึกษาไทยโดยนำกรอบคิดดังกล่าวมาใช้ในการพัฒนาทักษะของคนในศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วย 3R (Reading, Writing, Arithmetics) และ 8C (Critical Thinking and Problem Solving, Creativity and Innovation, Collaboration Teamwork and Leadership, Cross-Culture Understanding, Communication Information and Media Literacy, Computing and Media Literacy, Career and Learning Self-Reliance, and Change) และ 2L (Learning Skills และ Leadership) กรอบคิดดังกล่าวถูกถ่ายทอดผ่านงานเขียนหนังสือเรื่อง การสร้างการเรียนรู้สู่ศตวรรษที่ 21 หนังสือเรื่อง ทักษะแห่งอนาคตใหม่ การศึกษาเพื่อศตวรรษที่ 21 หนังสือเรื่อง ครูเพื่อศิษย์ สร้างห้องเรียนกลับทาง และหนังสือเรื่อง ครูนอกรอบกับห้องเรียนนอกแบบ ซึ่งชี้ให้เห็นว่าทักษะชีวิตที่สำคัญมี 3 ประการ ประกอบด้วย 1) แรงบันดาลใจที่จะเรียนรู้ซึ่งเป็นแรงบันดาลใจในตนเอง และสามารถกระตุ้นแรงบันดาลใจคนรอบข้างเพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง 2) ทักษะการเรียนรู้ และ 3) คุณสมบัติของความเป็นมนุษย์

นอกจากนั้นเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาทักษะดังกล่าวให้กับคนทุกกลุ่มอย่างเสมอภาค หลักสูตรควรพัฒนาให้เป็นแบบผสมผสานคือ หลักสูตรปริญญาตรี และหลักสูตรประกาศนียบัตร ที่เรียกกันในปัจจุบันว่า Non-degree ที่สามารถเรียนได้หลายช่องทางไม่เฉพาะแต่ในห้องเรียน ห้องอบรม หรือผ่านระบบอินเทอร์เน็ต แต่ต้องสามารถที่จะทำให้ผู้เรียนสามารถเทียบโอนวิชาหรือหลักสูตรที่ผ่านการเรียนรู้จนได้ใบประกาศนียบัตร สามารถเทียบโอนหน่วยกิตเพื่อเข้าสู่ระบบหลักสูตรปกติในสถาบันการศึกษาต่าง ๆ

เพื่อต่อยอดวุฒิการศึกษาในอนาคตได้อย่างแท้จริง และเปิดกว้างเป็นระบบเดียวกันในทุกสถาบัน จึงจะเป็นหลักสูตรแบบผสมผสานที่จะสามารถพัฒนาการศึกษาในบริบทของประเทศไทยที่ยังปรากฏความเหลื่อมล้ำ ในขณะที่ประสบปัญหาอื่น ๆ อีกหลายด้าน

การจัดการเรียนการสอนแบบผสมผสาน

1. ระบบการศึกษาแบบผสมผสาน

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2562 มาตรา 4 ที่ยังคงความเดิมของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้บัญญัติความหมายของการศึกษาตลอดชีวิตไว้ว่า เป็นการศึกษาที่เกิดจากการผสมผสานระหว่างการศึกษาระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อให้สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต (The Secretariat of the Cabinet, 1999, pp. 1-23; 2019, pp. 1-5)

ระบบการศึกษาแบบผสมผสาน (Hybrid Educational System) จึงประกอบด้วย การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งในความเป็นจริงระบบการศึกษาดังกล่าวในประเทศไทยได้มีมานานแล้ว แต่มีความสำคัญมากขึ้นในยุคเทคโนโลยีที่ทำให้ค่านิยมต่อการศึกษาเปลี่ยนไป แต่ยังมีช่องว่างของโอกาสในการเข้าถึงการศึกษาซึ่งหมายรวมถึงเทคโนโลยีสำหรับการศึกษาของคนอีกหลายกลุ่ม ดังนั้น การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย จึงต้องดำเนินการแบบผสมผสานโดยเชื่อมโยงกัน

การศึกษาในระบบแต่เดิมนั้นได้มีการเปิดหลักสูตรพิเศษที่ถือเป็นการศึกษานอกระบบ เช่น การศึกษาภาคพิเศษ การศึกษาทางไกล การศึกษาออนไลน์ ควบคู่ไปกับภารกิจการบริการวิชาการที่มีอยู่แต่เดิม เช่น การอบรมให้ความรู้พัฒนาทักษะกับกลุ่มเป้าหมายต่าง ๆ ในสังคม ที่เรียกว่าการศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งเป็นหน้าที่หลักของสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เพียงแต่ถ้าจะเป็นการเปิดโอกาสให้กับคนไทยมากขึ้น การศึกษาทุกระบบควรมีการประสานกันเพื่อให้ผู้เรียน

สามารถเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่อง กล่าวคือ ผู้ที่ได้รับ การอบรมหรือผ่านหลักสูตรการศึกษาตามอัธยาศัย ควร สามารถใช้ผลการเรียนรู้ที่ได้เทียบโอนเป็นหน่วยกิต เพื่อเข้าศึกษาต่อในระบบของแต่ละสถาบันการศึกษา ได้ในอนาคต ในขณะที่เดียวกันผู้ที่ผ่านการศึกษา ในระบบแล้วและมีการฝึกอบรมเพิ่มพูนความรู้หรือ ทักษะด้วยหลักสูตรต่าง ๆ เพิ่มเติม ควรที่จะสามารถ เทียบโอนผลการเรียนรู้หรือการพัฒนาทักษะกับ สถาบันการศึกษาได้ เพื่อรองรับความต้องการเรียนรู้ ของคนไทยทุกกลุ่มวัย อาชีพ และทุกระดับฐานะทาง เศรษฐกิจได้อย่างเสมอภาค ให้มีโอกาสพัฒนาชีวิตและ สังคมได้อย่างเท่าเทียมกัน

2. ห้องเรียนแบบผสมผสาน

ห้องเรียนผสมผสาน (Hybrid Classroom) คือ การจัดการเรียนการสอนในห้องเรียนปกติ (Onsite) โดยมีการถ่ายทอดผ่านระบบออนไลน์ (Online) สำหรับ ผู้เรียนอีกกลุ่มหนึ่งที่สามารถเรียนรู้ผ่านระบบห้องเรียน ออนไลน์ไปพร้อม ๆ กัน

การเรียนรู้ผ่านระบบออนไลน์ซึ่งเป็นที่นิยม มากขึ้นจากความก้าวหน้าของเทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตสมัย และสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมไทยในปัจจุบัน อย่างไรก็ตามในขณะที่หลายคนกำลังตื่นตัวกับช่องทาง การเรียนรู้ที่ทันสมัยจนทำให้ลืมถึงโอกาสในการ เข้าถึงเทคโนโลยีดังกล่าวของผู้เรียนบางกลุ่มในสังคมไทย ที่กำลังประสบปัญหาเศรษฐกิจทำให้ไม่สามารถเข้าถึง การศึกษาและเทคโนโลยีสำหรับการศึกษาคิดได้ ซึ่งไม่ รวมถึงปัญหาระบบสัญญาณและการเชื่อมต่อ ซึ่ง ก็หมายถึงว่า กลุ่มผู้ที่มีความพร้อมด้านเทคโนโลยี ทางการศึกษาก็ยังคงประสบปัญหาในการใช้เครื่องมือ ดังกล่าวในการเรียนไม่แพ้กัน ทำให้ห้องเรียนผสมผสาน สามารถใช้ได้เหมาะสมตามสถานการณ์ของผู้เรียนและบริบทของประเทศไทย แต่ควรดำเนินการ ควบคู่ไปกับการใช้สื่อและเทคนิคการเรียนการสอน แบบผสมผสานเพื่อให้ผลการเรียนรู้ของคนทุกกลุ่ม มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

3. สื่อการเรียนการสอนแบบผสมผสาน

จากข้อจำกัดด้านเศรษฐกิจอันมีผลต่อโอกาส ในการเข้าถึงการศึกษาและเทคโนโลยีที่ใช้ในการศึกษา ของคนไทยหลายกลุ่ม สื่อการเรียนการสอนจึงควร เป็นแบบผสมผสาน (Hybrid Learning Materials) คือ มีความหลากหลายเพื่อเอื้อสำหรับการเรียนรู้ให้กับ คนทุกกลุ่ม เช่น หนังสือหรือตำราอิเล็กทรอนิกส์ รวมถึงสื่อเพื่อการเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self-Learning Materials) แผ่นบันทึกข้อมูล วัสดุทัศนเพื่อการเรียนรู้ ตำราเรียนสำเร็จรูป และแบบฝึกทักษะและประเมิน ผลการเรียนรู้เบื้องต้นด้วยตนเอง ซึ่งในความเป็นจริง ได้มีการนำมาใช้กับการเรียนการสอนของมหาวิทยาลัย หลายแห่งในประเทศไทยมาตั้งแต่อดีต ซึ่งเหมาะแก่ การนำกลับมาใช้ให้มากขึ้นในสถานการณ์ปัจจุบันที่ ผู้เรียนหลายกลุ่มประสบปัญหาเศรษฐกิจ ต้องทำงาน ในขณะที่เรียนสามารถเรียนรู้ได้อย่างเท่าเทียมกันกับ ผู้ที่มีโอกาส

นอกจากนั้นสื่อการเรียนการสอนแบบผสมผสาน ยังเหมาะกับบริบทของสังคมไทยปัจจุบันที่นำมา ใช้เพื่อลดข้อจำกัดด้านช่องว่างด้านเทคโนโลยีทาง การศึกษาของผู้เรียนหลายกลุ่ม การรักษาระยะ ห่างทางสังคมในช่วงสถานการณ์โรคระบาด อีกทั้ง ยังช่วยสนับสนุนการเรียนรู้แบบลงมือปฏิบัติ และ การสอนแบบห้องเรียนกลับทางที่ผู้เรียนต้องเรียนรู้ เนื้อหาและค้นคว้าเองที่บ้านด้วยตนเอง ทั้งกลุ่มผู้ที่มี ความพร้อมด้านเทคโนโลยี หรือแม้แต่กลุ่มผู้ที่ขาด อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์และสัญญาณอินเทอร์เน็ตก็ สามารถเรียนรู้และสร้างประสบการณ์เองที่บ้านได้ไม่ แตกต่างกันมากนัก เพื่อที่จะนำความรู้และประสบการณ์ ที่ได้มาทำกิจกรรมในชั้นเรียน เป็นการสร้างความรู้ ประสบการณ์และความสัมพันธ์ทางสังคมร่วมกัน

4. เทคนิคการเรียนการสอนแบบผสมผสาน

เทคนิคการเรียนการสอนแบบผสมผสาน (Hybrid Teaching and Learning Techniques) คือ กระบวนการจัดการเรียนการสอนที่ทำให้ผู้เรียน

สามารถนำทักษะที่ได้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้จริง ดังนั้นเป้าหมายของการเรียนแต่ละรายวิชาของหลักสูตรต้องสอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนรู้และวิธีประเมินผลการเรียนรู้ โดยนิยมใช้เทคนิคการเรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติเพื่อสร้างทักษะ เรียกว่า Active Learning ประกอบด้วยเทคนิคต่าง ๆ ได้แก่ การเรียนรู้แบบร่วมกัน (Collaborative Team Learning) การเรียนรู้แบบร่วมมือ (Cooperative Learning) กรณีศึกษา (Case Study) การอภิปราย (Debate) ห้องเรียนกลับทาง (Flipped Classroom) การอภิปรายแบบกลุ่มซ้อน (Fishbowl Discussion) ห้องเรียนจิ๊กซอว์ (Jigsaw Classroom) การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-Based Learning) การใช้คำถามตรวจสอบความคิด (Concept Question) การสาธิต (Demonstration) การทดลอง (Laboratory) การเรียนแบบผสมผสาน (Blended Learning) เพื่อนสอนเพื่อน (Peer Instruction) การเรียนรู้โดยใช้โครงการเป็นฐาน (Project-Based Learning) การแสดงบทบาทสมมติ (Role Play) การจำลองสถานการณ์ (Simulation) การสอนเป็นทีม (Team Teaching) และเทคนิคคู่คิด (Think-Pair-Share) (Smart Teacher Training Academy, 2019, pp. 20-26)

เทคนิคการเรียนการสอนแบบลงมือปฏิบัติดังกล่าวได้เน้นการปฏิสัมพันธ์ของทุกฝ่ายไม่ว่าจะเป็นปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียน ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน ดังนั้นการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียนแบบเดิม (Traditional Classroom) จึงไม่สามารถสนับสนุนกิจกรรมดังกล่าวได้ กระบวนการจัดการเรียนการสอนแบบห้องเรียนกลับทาง (Flipped Classroom) ซึ่งพัฒนาขึ้นโดย Bergmann และ Sams (2012) คือ การเรียนเนื้อหาและค้นคว้าเองที่บ้านผ่านสื่อเทคโนโลยี แล้วนำความรู้และประสบการณ์ที่ได้มาทำกิจกรรมในชั้นเรียนร่วมกัน โดยครูทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) เป็นผู้ควบคุมดูแล (Coach) ห้องเรียนกลับทางจึงมีความเหมาะสมและช่วยสนับสนุนการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติเพื่อให้

เกิดการรู้จริง (Mastery Learning) และยังเหมาะกับบริบทของสังคมไทยในการสนับสนุนการเรียนรู้จากสื่อการเรียนรู้แบบผสมผสานด้วยตนเองที่บ้านหรือสถานที่ทำงาน แล้วนำความรู้และประสบการณ์ที่ได้มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันกับผู้เรียนคนอื่น ๆ ในชั้นเรียน ซึ่งจะทำให้ผู้ที่มีข้อจำกัดด้านการเงิน เวลา ภารกิจ การทำงาน สามารถเรียนรู้ในระบบการศึกษาได้อย่างเท่าเทียมกัน

5. การประเมินผลการเรียนรู้แบบผสมผสาน เพื่อให้การจัดการศึกษาแบบผสมผสานมีประสิทธิภาพและเป็นประโยชน์กับผู้เรียนทุกกลุ่มนั้น การประเมินผลการเรียนรู้จึงควรมีรูปแบบผสมผสาน (Hybrid Learning Evaluation) เนื่องจากผลการเรียนรู้มีความหลากหลาย ที่อาจจะแสดงออกมาในรูปแบบความรู้ ทักษะ ความสามารถ และทัศนคติที่เหมาะสม การเรียนรู้ดังกล่าวสามารถประเมินผลได้จากกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย เช่น การพูด การอภิปราย การเขียน การสอนเพื่อน การทำโครงการ สิ่งประดิษฐ์ และการผลิตสื่อรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งเป็นไปตามทฤษฎีทฤษฎีปัญหาที่ชี้ให้เห็นว่า ความสามารถและความฉลาดของบุคคลมีหลากหลาย การเรียนรู้ของคนมีหลายสไตล์ จึงไม่สามารถประเมินผลการเรียนรู้ด้วยวิธีการเดียวกับคนทุกกลุ่มได้

บทสรุป

การจัดการศึกษาแบบผสมผสานเป็นรูปแบบการจัดการเรียนการสอน และการพัฒนาหลักสูตรที่หลากหลายสำหรับคนทุกกลุ่มในบริบทของสังคมไทย ปัจจุบันที่ยังปรากฏความเหลื่อมล้ำของโอกาสในการเข้าถึงการศึกษาและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา สามารถที่จะเรียนรู้ได้อย่างเท่าเทียมกันทั้งกลุ่มที่มีข้อจำกัดในการเข้าศึกษาในระบบต่าง ๆ และกลุ่มที่ไม่สามารถเข้าถึงเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา การจัดการศึกษาแบบผสมผสานจึงควรประกอบด้วย ระบบการศึกษาแบบผสมผสาน ห้องเรียนแบบผสมผสาน สื่อการเรียนการสอนแบบผสมผสาน เทคนิคการเรียนการสอน

สอนแบบผสมผสาน และการประเมินผลการเรียนรู้แบบผสมผสาน เพื่อลดช่องว่างทางการศึกษาของคนไทยอีกหลายกลุ่มให้มีโอกาสได้เรียนรู้และพัฒนาทักษะสำหรับดำรงชีวิตในโลกปัจจุบันและอนาคตที่มีการเปลี่ยนแปลงในทุกขณะ โดยหน่วยงานทุกภาคส่วนควรเริ่มจากการปรับฐานคิดเพื่อสร้างความเข้าใจต่อการเปลี่ยนแปลงในด้านค่านิยมต่อการศึกษา การเรียนรู้ ตลอดจนถึงความตระหนักในบทบาทหน้าที่ใน

การจัดการศึกษาร่วมกัน เพื่อรองรับการจัดการศึกษาแบบผสมผสานดังกล่าวซึ่งจะทำให้ผู้เรียนสามารถใช้ความรู้และพัฒนาความรู้ด้วยตนเองในการดำรงชีวิตได้อย่างเสมอภาค เท่าเทียม และเท่าทัน เพื่อมุ่งสู่เป้าหมายการพัฒนาคุณภาพด้านการศึกษา เพราะถือเป็นสิ่งสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาประเทศไทยในมิติอื่น ๆ ให้เกิดความยั่งยืน

References

- Bergmann, J., & Sams, A. (2012). *Flipped your classroom: Reach every student in every class every day*. USA: International Society for Technology in Education. <https://flippedclass.com/about-m/>
- California Department of Education. (2021). *Partnership for 21st century skills*. <https://www.cde.ca.gov/eo/in/cr/p21cskls.Asp>
- Champates, S. (2015, September 4). *Reducing study time to be effective requires changing new Thai educational values*. Posttoday. <https://www.posttoday.com/politic/report/386234> [in Thai]
- Chatwirakhom, W. (2011). Chapter 3 concepts/theories of teaching with an emphasis on intelligence. In *course SE 742 innovation and technology teaching science* (pp. 21-47). Ramkhamhaeng University Press. [in Thai]
- Funchian, N. (2020). *6 learning theories that still influence teaching and learning in modern times*. True Plookpanya. <https://www.trueplookpanya.com/education/content/78212/-teaartedu-teaart-> [in Thai]
- Hybrid. (2022). In *Cambridge dictionary*. <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/English/hybrid>
- National Science and Technology Development Agency. (2020). *MOOCs: Educational innovation/communication technology for educational leapfrog*. https://www.nstda.or.th/home/knowledge_post/moocs-bibliometric/ [in Thai]
- Office of the Basic Education Commission. (2021). *Documents for the meeting on conditional subsidy allocation program (Equal scholarship students) semester 2/2021*. <https://cct.thaieduforall.org/fyi.html> [in Thai]
- Organization for Economic Co-operation and Development. (2008). *21st century skills: How can you prepare students for the new global economy?* <https://www.oecd.org/site/educeri21st/40756908.pdf>
- Panich, W. (2013). *Creating learning for the 21st century*. SC Print. [in Thai]

- Research Institute for Educational Equality. (2020). *5 situations of Thai education that you should know* for sustainable education goals. <https://research.eef.or.th/> [in Thai]
- Robinson K. (2017). *Changing education paradigms*. Revise Sociology. <https://revisesociology.com/2017/07/30/ken-robinson-changing-education-paradigms/>
- Rodrigues, Z. B. (2021). Education: A study based on the UNESCO report on the four pillars of knowledge. *The Multidisciplinary Scientific Journal*, 6(4), 53-60. <https://www.nucleodoconhecimentocombreduecaofourpillars/http://doi.org/10.32749>
- Smart Teacher Training Academy. (2019). *Active learning workshop* [Unpublished document]. Rajamangala University of Technology Thanyaburi. [in Thai]
- Srinon, M. (2019). *Values for education*. Mahidol University. <https://il.mahidol.ac.th/th/i-Learning-Clinic/general-articles/> [in Thai]
- Thailand Development Research Institute. (2020). *COVID-19 crisis states must accelerate the reduction of the digital gap for equality in the online classroom*. <https://tdri.or.th/2020/04/digital-divide-online-education-inequalities/> [in Thai]
- Thailand Knowledge Portal. (2012). *Lifelong learning*. https://www.mediathailand.org/2012/05/blog-post_5750.html [in Thai]
- The Secretariat of the Cabinet. (1999). *The government gazette volume 116, part 74a. national education act B.E. 2542*. <http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2542/A/074/1.PDF> [in Thai]
- The Secretariat of the Cabinet. (2019). *The government gazette volume 136, part 57 a. national education act (No. 4), B.E. 2562*. <http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2542/A/074/1.PDF> [in Thai]
- The University of Tennessee Health Science Center. (2021). *Multiple intelligence theory*. <https://www.uthsc.edu/tlc/intelligence-theory.php>
- United Nations Thailand. (2022). *Sustainable development goals 4, quality education*. <https://thailand.un.org/th/sdgs/4> [in Thai]
- World Economic Forum. (2016). *New vision for education: Fostering social and emotional learning through technology*. World Economic Forum. <https://www.weforum.org/reports/new-vision-for-education-fostering-social-and-emotional-learning-through-technology>
- Yuvabachana Foundation. (2020). *Education in the COVID-19 pandemic*. <https://www.yuvabadhanafoundation.org/th/news/general-articles/education-covid-19/> [in Thai]

Name and Surname: Vikanda Maifaey

Highest Education: Ph.D. in Rural Development,
Central Luzon State University, Philippines

Affiliation: Maejo University-Phrae Chalerm Prakiat

Field of Expertise: Project Evaluation, Community-Entrepreneurship,
and Economic Development